

РІШЕННЯ РАЗОВОЇ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ВЧЕНОЇ РАДИ ПРО ПРИСУДЖЕННЯ СТУПЕНЯ ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ

Разова спеціалізована вчена рада Полтавського державного аграрного університету (м. Полтава), Міністерства освіти і науки України прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії **Бабаєву Ігорю Олександровичу** з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки зі спеціальності 051 Економіка на підставі публічного захисту дисертації «Конкурентоспроможність продукції підприємств борошномельної галузі» (Протокол № 1 «18» грудня 2023 року).

Бабаєв Ігор Олександрович, 1996 року народження, громадянин України, освіта вища: закінчив у 2019 році Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка за спеціальністю Галузеве машинобудування та здобув кваліфікацію магістр з галузевого машинобудування.

Навчався в аспірантурі денної форми навчання в Полтавському державному аграрному університеті Міністерства освіти і науки України, м. Полтава, з 2019 р. по 2023 р.

Дисертацію виконано у Полтавському державному аграрному університеті Міністерства освіти і науки України, м. Полтава.

Науковий керівник – Онегіна Вікторія Михайлівна, доктор економічних наук, професор, Полтавський державний аграрний університет.

Здобувач має 13 наукових публікацій за темою дисертації: (у тому числі 11 одноосібних та 2 у співавторстві), з них 3 наукові праці оприлюднені у фахових наукових виданнях України, 1 наукова праця опублікована в іноземному науковому виданні, що входить до міжнародної наукометричної бази Web of Science Core Collection, 1 наукова праця опублікована в іноземній монографії у країні ЄС (Польща).

Статті у наукових фахових виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз:

1. Babaiev I.O. Methodological bases for evaluating the competitiveness of products of enterprises in the flour industry. *Журнал стратегічних економічних досліджень*. 2022. № 6 (11). С. 17-31. DOI: 10.30857/2786- 5398.2022.6.2. (0,9д.а.) (фахове видання, Google Scholar, CrossRef, WorldCat).

2. Babaiev I. O. The main factors of influence on the competitiveness of

products of enterprises of the flour industry. *Менеджмент*. 2022. №2(36). С. 25–34. DOI: 10.30857/2415-3206.2022.2.2. (0,7 д.а.) (фахове видання, Google Scholar, CrossRef, WorldCat).

3. Babaiev I.O. The genesis of the essence and components of strengthening of competitiveness of products of enterprises of the flour milling industry at the current stage of development. *Журнал стратегічних економічних досліджень*. 2023. № 3(14). С. 78-83. DOI: 10.30857/2786-5398.2023.3.8 (0,7 д.а.) (фахове видання, Google Scholar, CrossRef, WorldCat).

4. Purdenko O., Artyushok K., Riazanova N., Babaiev I., Kononenko A., Lepeyko T., Zos-Kior M. Financial Management of Innovative Eco-Entrepreneurship. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. 2023. Vol. 46. No 2. P. 152-165. DOI: <https://doi.org/10.15544/mts.2023.16> (Web of Science Core Collection, заг. обсяг 0,9 д.а., особисто автора 0,3 д.а., внесок здобувача: обґрунтування ролі екологізації виробництва, у тому числі розвитку органічного виробництва, у зниженні енергетичних витрат та енергоінтенсивності для підвищення конкурентоспроможності).

Монографія у виданні держави, яка входить до Організації економічного співробітництва та розвитку та/або Європейського Союзу

5. Onegina V., Kravchenko O., Babaiev I. Assessment of competitiveness of agricultural product: methodical aspects. *Innovative tools for socio-economic systems development* /edited by O. Mandych, A. Ostenda. Katowice: Wydawnictwo Wyzszej Szkoły Technicznej Katowice, 2019. P. 78-85. URL: [https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/8191/1/Innovative tools monogr 20 19.pdf](https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/8191/1/Innovative%20tools%20monogr%2019.pdf) (заг. обсяг 0,7 д.а., особисто автора 0,3 д.а., внесок здобувача: узагальнено критерії конкурентоспроможності продукції та методичний підхід щодо її оцінки на основі моделювання витрат).

Статті у періодичних наукових виданнях інших держав:

6. Бабаєв І.О. Інновації як головний чинник конкурентоспроможності. *Перспективи розвитку обліку, контролю та фінансів в умовах інтеграційних і глобалізаційних процесів* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяченій 20-річчю з дня заснування кафедри обліку і аудиту ХНТУСГ ім. П. Василенка, (м. Харків, ХНТУСГ ім. П. Василенка, 05 листопада 2019 р.) У 2 ч. / редкол.: Т.Г. Маренич [та ін.]. Харків: Стильна типографія, 2019. Ч.2. С. 6-8. (0,2 д.а.). URL:<https://www.academia.edu/41668643/ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ТА ФІНАНСІВ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ І ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ>

І ЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

7. Бабаєв І.О. Роль конкурентоспроможності в глобальній економіці. *Розвиток агропродовольчого ринку в умовах глобалізації економіки*: Матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 31 березня 2020 р.). Полтава: ПДАА, 2020. С. 41-42. (0,15 д.а.)

URL:https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/node/2908/academicabstractspsaeea_ndi_er3103-2020.pdf

8. Бабаєв І.О. Необхідність державного регулювання у борошномельній галузі України. *Енергетична незалежність сільських територій як пріоритетна модель розвитку: міжнародний та вітчизняний досвід*: матеріали I Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Полтава 20 травня 2020 р.): РВВПДАА, 2020. С. 107-108. (0,16 д.а.) URL:

<http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/bitstream/123456789/7895/1/Збірник%20ПДАА%2020.05.20%20%281%29.pdf>

9. Бабаєв І.О. Переваги виробництва органічного борошна в Україні. *Перспективи еко-інноваційного розвитку сільськогосподарського виробництва*: матеріали I Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 22 червня 2020 р.). Полтава: РВВ ПДАА, 2020. С. 109-111. (0,2 д.а.)

URL:http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/bitstream/123456789/8420/1/Збірник_ПДАА_22.06.20.pdf

10. Бабаєв І.О. Переваги модернізації логістичних систем виробничих приміщень борошномельних підприємств з використанням технологій віртуальної реальності як спосіб підвищення їх конкурентоспроможності. *Урожайність та якість продукції рослинництва за сучасних технологій вирощування, присвячена пам'яті професора Г.П. Жемели*: матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Полтава, 30 верес. 2022 р.). Полтава: ПДАУ, 2022. С. 244-246 (0,15 д.а.).

11. Бабаєв І.О. Напрями удосконалення економічних відносин підприємств борошномельної галузі. *Глобалізація та розвиток інноваційних систем: тенденції, виклики, перспективи*: матеріали I Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, Держ. біотехнологічний ун-т, 3-4 листопада 2022 р.). Харків, 2022. С. 289-291. (0,17 д.а.) URL: <http://btu.kharkov.ua/wp-content/uploads/2022/11/mater-konf-3-4-11-22.pdf>

12. Бабаєв І. Актуальні проблеми інноваційної економіки. *Науково-інноваційний розвиток агровиробництва як запорука продовольчої безпеки України: вчора, сьогодні, завтра*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ,

НААН, ННСГБ, 20-21 жовтня 2022 р.). Вінниця: ФОП Просяннікова О.М., 2022. С. 5-7. (0,15 д.а.) URL: konf_2022-10-20-21.pdf (dns.gb.com.ua)

13. Бабєв І.О. Проблеми впровадження органічного виробництва в Україні. *Маркетинг та конкурентоспроможність соціально-економічних систем в умовах сталого розвитку*: збірник тез доповідей міжнар. наук.- практич. конф. (м. Суми, 6-7 червня 2023 р.). Суми: СНАУ, 2023. С. 69-71 (0,12 д.а.).

У дискусії взяли участь голова і члени спеціалізованої вченої ради:

Красноручський Олексій Олександрович – офіційний опонент, доктор економічних наук, професор, Інститут тваринництва Національної академії аграрних наук України, в.о. директора, зауваження, викладені у відгуку офіційного опонента:

1. В теоретичному розділі роботи автору слід було б детальніше зупинитися на діалектичному взаємозв'язку конкурентоспроможності продукції та конкурентоспроможності підприємства-виробника шляхом розгляду цих складно-структурованих понять через призму ефективності виробництва та реалізації продукції, що надало б отриманим науковим результатам ще більшої системності.

2. В представленій на рис. 1.2 типології рівнів, методів та типів показників оцінки конкурентоспроможності дещо викривлено тлумачення методу оцінки, адже автор не відокремлює його від способу оцінювання при визначенні ознак та критеріїв застосованої класифікації.

3. Представлена на рис. 2.7 залежність споживання хлібних продуктів від споживчої ціни на хліб з борошна вищого ґатунку в Україні у 2010-2021 рр. цілком слушно прокоментована автором на С. 108-109 дисертації через призму низької еластичності попиту, що цілком коректно, втім, параметри представленої на рисунку моделі, навпаки, свідчать про підвищення еластичності попиту по ціні.

4. На С. 157-162 дисертації слід було б приділити більше уваги питанням домінування економічних інтересів певних учасників розглянутих ланцюгів постачань, що, безпосередньо, і зумовлює продемонстровані на рис. 3.4 тренди коливань цін на борошно на різних стадіях його ринкового розподілу.

5. Неможливо не погодитися з автором щодо визначальної ролі маркетингу в забезпеченні конкурентоспроможності продукції (підрозділ 1.3), втім, роль контент-маркетингу та цифрового маркетингу для такої продукції, як борошно, в даному підрозділі дещо переоцінена з урахуванням реального стану та структури цільових ринків збуту.

Яців Ігор Богданович – офіційний опонент, доктор економічних наук, професор, Львівський національний університет природокористування, професор кафедри підприємництва та торгівлі, зауваження, викладені у відгуку офіційного опонента:

1. Автор справедливо зазначає, що при розрахунку інтегрального індикатора конкурентоспроможності продукції постає проблема визначення вагових коефіцієнтів окремих показників, використаних при визначенні інтегрального показника (с. 60). Варто було розглянути можливість застосування для вирішення цієї проблеми методу експертних оцінок.

2. У дисертації наведені результати ґрунтового аналізу експорту борошна підприємствами України. Однак практично відсутній системний аналіз операцій імпорту борошна, його впливу на кон'юнктуру ринку. Лише в додатку Ж наведено кілька показників щодо обсягів відповідних операцій. Слід зазначити, що відносно невеликий обсяг імпорту борошна можна розглядати як важливу характеристику конкурентних позицій вітчизняних підприємств борошномельної галузі на внутрішньому ринку.

3. На рисунку 2.7 наведені результати аналізу зв'язку між середніми споживчими цінами на пшеничний хліб та споживанням хлібопродуктів в Україні на одну особу. За тривалий період дослідження (2010-2021 рр.) ціни на хліб в Україні зросли у кілька разів, але подорожчання хліба не можна вважати вагомим чинником зниження рівня його споживання, адже за цей період зростали й номінальні доходи населення, не залишалися незмінними продовольчі уподобання споживачів. Для встановлення зв'язку між досліджуваними ознаками варто було проаналізувати опубліковані Державною службою статистики України дані обстеження домогосподарств про споживання у 2021 році придбаних хлібопродуктів та витрат на їх придбання у розрізі децильних груп домогосподарств.

4. Дисертант приділяє належну увагу питанню удосконалення взаємовідносин між учасниками агропродовольчого ланцюга, в рамках якого здійснюється виробництво й просування на ринок борошна. Водночас потребують конкретизації рекомендації з розвитку відповідних зв'язків для організації виробництва органічного борошна, яке характеризується високими ризиками через низьку прогнозованість параметрів ринкових операцій.

5. Дисертант вдало використовує великі обсяги статистичних даних, опублікованих Державною службою статистики України, подає за текстом дисертації посилання на джерело – сайт Держстату. У списку використаних

джерел слід було конкретизувати назви відповідних документів, розміщених на цьому сайті та використаних дисертантом.

Вараксіна Олена Вікторівна – рецензент, кандидат економічних наук, доцент, Полтавський державний аграрний університет, доцент кафедри менеджменту імені І.А. Маркіної, зауваження, викладені у рецензії рецензента:

1. У підрозділі 1.2 «Чинники конкурентоспроможності продукції підприємств борошномельної галузі» на ст. 55 у табл. 1.3. чинники конкурентоспроможності продукції підприємств борошномельної галузі, є спроба обґрунтування авторської класифікації груп чинників продукції підприємств борошномельної галузі, яка б стала у нагоді для менеджменту підприємств при розробці конкурентної стратегії. У цьому контексті варто було б вказати не тільки групи чинників та їх склад, але й означити їх вплив на конкурентоспроможність підприємств борошномельної галузі, крім того є досить розбіжними 3 та 6 групи чинників, адже на наш погляд, наприклад, до мікроекономічних чинників можна віднести ресурсні чинники.

2. Автор проводить аналіз експорту борошна на ст. 95, розпочинаючи розгляд з 2015-2016 рр., хоча ілюструє динаміку експорту борошна з України з 2014 р. на рисунку 2.2 «Експорт борошна з України у 2014-2022 рр.», доцільно б було проводити розгляд динаміки показників за однаковий період часу, це б сприяло більш логічному та послідовному сприйманню інформації.

3. Автор приводить можливі ризики зниження конкурентоспроможності продукції борошномельних підприємств узагальнені у таблиці 2.26. наст. 134, де зазначає види ризиків та їх характеристику, другим ризиком дисертант зазначає політичні ризики і дає коротку характеристику, третім ризиком зазначено політ-економічні ризики, проте подана характеристика, в цілому, розкриває тільки економічну складову, варто було б більш розлого подати даний вид ризику, адже крім економічної складової він передбачає ще й політичний складник.

4. У підрозділі 2.1 «Сучасний стан виробництва та експорту продукції підприємств борошномельної галузі» подано кількісні фактори виробництва та експорту, доцільно було-б з метою поглиблення аналізу мати інформацію щодо якісних факторів, адже конкурентоспроможність продукції повинна мати також і якісний вимір, особливо, якщо мова ведеться про експортну діяльність.

5. Підрозділ 3.2 «Виробництво органічного борошна як спосіб підвищення конкурентоспроможності продукції підприємств борошномельної галузі» автор присвятив розвитку органічної сфери в Україні, подав аналіз про

кількість органічних операторів (ст. 176), площу органічних сільськогосподарських угідь (ст. 177), експорт органічної продукції в тонах (ст. 178), цінову політику на органічне та неорганічне борошно в супермаркетах (ст. 183), доцільно було б більшу увагу приділити ефективності виробництва органічного борошна, що суттєво збагатило б роботу.

Волкова Неля Василівна – рецензент, кандидат економічних наук, доцент, Полтавський державний аграрний університет, доцент кафедри підприємництва і права, зауваження, викладені у рецензії рецензента:

1. На с. 31 дисертації автором сформовано таблицю 1.1 «Основні етапи дослідження конкуренції». Проте, на нашу думку, використання терміну «етапи» в даному контексті є не зовсім коректним. Сутність таблиці більше відображає термінами «підходи» або «аспекти».

Таким чином, вважаємо, що більш доцільною була б назва «Основні підходи до дослідження конкуренції» або «Основні аспекти дослідження конкуренції». Такий термінологічний підхід більш точно віддзеркалює зміст таблиці та допомагає уникнути непорозумінь у трактуванні терміну «етапи». Адже під основними етапами дослідження конкуренції розуміємо набір кроків, які підприємство або дослідник виконує для збору та аналізу інформації про конкурентну обстановку в галузі, чого в таблиці немає.

2. На с. 49–55 дисертант запропонував класифікацію груп чинників продукції у борошномельній галузі, виділяючи такі категорії, як ресурсні, інноваційні, мікроекономічні, галузеві, інфраструктурні та логістичні, макроекономічні, інституційно-регуляційні, зовнішньоторговельні, соціальні та екологічні. На наш погляд, ця класифікація визначає важливі аспекти, але вважаємо за доцільне доповнити її ще двома важливими чинниками: маркетинговими та юридичними.

Відсутність інформації про маркетингові чинники обмежує повний обсяг аналізу. Адже, важливо враховувати стратегії маркетингу, брендінгу, результати дослідження ринку, взаємодію з клієнтами та стратегії поширення продукції. Додавання маркетингового аспекту дозволило б отримати більш повне уявлення про вплив факторів на ринкову позицію підприємства.

Також, враховуючи значення правового середовища для діяльності підприємств, рекомендовано доповнити класифікацію юридичними чинниками. Оцінка відповідності діяльності підприємства правовим нормам, управління ризиками правових конфліктів та взаємодія з регуляторами може мати вирішальний вплив на його стійкість та успішність. Доповнення класифікації

цим чинником допомогло б уникнути прогалин у розумінні впливу юридичного середовища на підприємство.

Ці дві додаткові категорії сприяли б більш глибокому розгляду факторів, що впливають на продукцію підприємств борошномельної галузі, та допомогли б зрозуміти їх конкурентні переваги і ризики для розвитку стратегій та управління виробництвом у борошномельній галузі.

3. У другому розділі на с. 113 розміщено таблицю 2.16 «Ціна борошна в окремих супермаркетах Європи у 2022 р.», яка виділяється із загального контексту підрозділу, адже це єдина таблиця, де зроблено аналіз по закордонних ринках.

Основна ідея підрозділу, як помітно з тексту, стосується внутрішніх ринків. Такий аналіз цін на борошно в окремих супермаркетах Європи виглядає деякою не співмірністю, а тому потребує докладнішого пояснення, щоб упевнитися в логічному зв'язку з основним контекстом підрозділу.

4. Для аналізу автором було обрано ТОВ «Енліль» (с. 123 – 125), ТОВ «Сквирський комбінат хлібопродуктів» (с. 126 – 127) та ТОВ «Хмельницьк-Млин» (с. 127 – 129). Проте, не було надано конкретних обґрунтувань чи критеріїв для вибору цих об'єктів. Важливо враховувати, що відсутність чітких пояснень ускладнило розуміння раціональності вибору конкретних підприємств для дослідження.

По ТОВ «Енліль» та ТОВ «Сквирський комбінат хлібопродуктів» аналіз зроблено за період 2019 – 2022 рр, а по ТОВ «Хмельницьк-Млин» 2018– 2020 рр. Виникає певне непорозуміння чому аналіз проводився не за аналогічний період часу, адже це впливає на об'єктивність та повноту порівняння результатів.

Деяка неясність виникає із-за відсутності аналізу сильних сторін для ТОВ «Енліль» та ТОВ «Сквирський комбінат хлібопродуктів», у той час як для ТОВ «Хмельницьк-Млин» таку діагностику проведено. Важливо забезпечити консистентність підходу до аналізу для всіх обраних об'єктів.

Далі (с. 131) проведено оцінку конкурентоспроможності продукції окремих підприємств борошномельної галузі Харківської області і вже інших підприємств: ТОВ «Енліль», ТОВ «Рома», ДП «Новопокровський комбінат хлібопродуктів». Автор також не пояснив вибір конкретної локації та включення інших підприємств, які вже не були зазначені на попередніх сторінках. Це викликає плутанину та ускладнює адекватне розуміння результатів дослідження.

5. У таблиці 3.1 (с. 151) виявлено недоречність у методології аналізу. Період аналізу охоплює роки з 2012 по 2021, однак відхилення розраховані відносно 2011 року. Це суперечить логіці, оскільки інформація за 2011 рік відсутня (дані розпочинаються з 2012 року), що робить визначення відхилень від цього року неможливим та некоректним. Ймовірно, це є наслідком опечатки або технічної неточності.

6. Підрозділ 3.3 «Інструменти діджитал-маркетингу підвищення конкурентоспроможності продукції борошномельних підприємств» носить теоретичний характер. На нашу думку варто було б акцентувати увагу на рекомендаційному аспекті та конкретизації застосування інструментів діджитал-маркетингу, зосереджуючись саме на конкретних підприємствах, які були обрані для дослідження в розділі 2. Це дозволило б зробити результати більш конкретними і практично застосовними для цільової групи підприємств. Такий підхід також забезпечив би кореляційний зв'язок між теоретичними аспектами дослідження та його практичним застосуванням у конкретних умовах.

Миколенко Інна Григорівна – голова разової спеціалізованої вченої ради, доктор економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки та міжнародних економічних відносин, Полтавського державного аграрного університету, зауваження: робота виграла б за наявності представлення інтегральної оцінки рівня конкурентоспроможності продукції підприємств борошномельної галузі та в разі доповнення результатів таких оцінок порівняннями з зарубіжним досвідом функціонування суб'єктів ринку продукції борошномельної галузі.

Результати відкритого голосування:

«За» - п'ять членів ради,

«Проти» - немає,

«Утримався» - немає.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує **Бабаєву Ігорю Олександровичу** ступінь доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 Економіка.

Голова разової
спеціалізованої вченої ради

Інна МИКОЛЕНКО